

de Jacobs ladder

Kwartaaluitgave van de Stichting tot Behoud van het Cultureel Erfgoed van Jacobswoude, onder redactie van de Historische Vereniging O.C. van Hemessen

de Jacobs ladder

van Hemessen

jaargang 37 2

Bij de voorplaat

Schets van Woubrugge anno 1595. De Woudwetering richting Oudshoorn. Links de inmiddels gedempte Kerkvaart (de Van Woudesvaart) richting Jacobswoude. Rechts achter de oorspronkelijke kerk het voetpad naar Ofwegen. Op de plaats van het passerende schip heeft waarschijnlijk de eerste brug gelegen die in 1505, in opdracht van Jacoba van den Woude, werd afgebroken. Daaronder: Kaart van Joost Jansz., beeldsnijder. Aan de krommingen in de Woudwetering is te zien dat dit water in oorsprong waarschijnlijk een natuurlijke afwatering is geweest en de Heijmanswetering destijds is gegraven.

37e jaargang nr. 2, april, mei, juni 2017

Erelid

- D. Brouwer de Koning, oud-burgemeester van Jacobswoude
- C. Karmelk, oud-penningmeester van de vereniging (2012†)

Voorzitter

- Ben Beukenholdt, Thuisweide 30, 2481 BK Woubrugge, telefoon 0172-519247, e-mail benbeukenholdt@hotmail.com

Secretaris

- Anneke Zwarst
Van Eeghenstraat 40, 2481 XS Woubrugge
telefoon 0172-518186
e-mail: a.h.zwarst@kpnmail.nl

Penningmeester

- Ton Meester Cantharel 72, 2403 RA Alphen aan den Rijn. telefoon 0172-518560
e-mail: ton.meester@gmail.com

Bestuursleden

- Thea Kok-Lansbergen
- Peter de Lange
- Ed Molenaar
- Pim Laarmans

Redactie

- Thea Kok-Lansbergen (eindredactie)
Emmalaan 74
2481 BB Woubrugge
telefoon 0172-518 585
e-mail: thea.lansbergen@ziggo.nl
- Pim Laarmans
- Anneke Zwarst

Basisvormgeving en opmaak

Blikveld, Zandvoort

Aan dit nummer werkten mee

Pim Laarmans
Rietje Meijer
Frits Rohling
René van Tienhoven
Sander Wassing
Frans Witteman

Foto's en illustraties

Archief Rietje Meijer
Bep van der Laan
Pim Laarmans
Hugo Tander
Frans Witteman

Fotobewerking

Hugo Tander

www.hemessen.nl

.....

Op tijd opzeggen!

Wilt u – om wat voor reden dan ook – uw lidmaatschap van de Historische Vereniging niet verlenen, vergeet dan niet dit tijdig (vóór 1 december) schriftelijk te melden aan onze penningmeester: Ton Meester, Cantharel 72, 2403 RA Alphen aan den Rijn, e-mail: ton.meester@gmail.com

Lidmaatschap

Wilt u onze Historische Vereniging steunen en de Jacobs ladder voortaan elk kwartaal thuis ontvangen? Bel, schrijf of mail dan naar onze secretaris, Anneke Zwarst, a.h.zwarst@kpnmail.nl (Zie onze site www.hemessen.nl)
De contributie bedraagt € 15,- per jaar en € 20,- voor hen die dit blad per post ontvangen. Te voldoen na ontvangst van de nota op de rekening bij de Regiobank, nummer NL28 RBRB 0850 0174 16 t.n.v. de Penningmeester van de Historische Vereniging 'Otto Cornelis van Hemessen'.

De Jacobs ladder is een uitgave van de Stichting tot Behoud van het Cultureel Erfgoed van Jacobswoude.

ISSN 0168-1079

© Historische Vereniging 'Otto Cornelis van Hemessen'. Niets uit deze uitgave mag vernieuwbaar en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Van de voorzitter

De Jacobs ladder 2017-2 ligt voor u.

Het is weer een vol nummer en ik weet eigenlijk niet zo goed waar te beginnen.

Eerst de ALV op 12 juni. Dat is de verplichte bijeenkomst waar het bestuur verantwoording aflegt. Als inleider hebben we vervolgens Sander Wassing. Over zijn inleiding leest u alvast iets op pag. 2.

In september gaan we weer een excursie organiseren. Hopelijk komen er dan weer net zo veel enthousiaste mensen als in 2016.

Ondertussen is dan de braderie op 17 juni weer voorbij. Ook dat wordt een spektakel, heb ik begrepen.

Ongetwijfeld hebt u in de krant gelezen dat een werkgroepje hard gewerkt heeft om het opknappen van het monumentje aan de N207 voor elkaar te krijgen. Een mooie actie, waaraan ook de gemeente en de provincie hebben meegewerkt. En ook de wegenaannemer die de N207 onderhanden heeft. Hulde aan allen! En.....waar de Jacobs ladder voor is....weer heel mooie artikelen in dit extra dikke nummer. Bijvoorbeeld over de Woud- en Heimanswetering, over de school in Hoogmade, over de verkiezingen, enz.

We hebben ook weer een nieuwe rubriek met verhalen over niet meer bestaande winkels in onze dorpen. We beginnen met Piet de kapper uit Hoogmade.

INHOUD

Lezing 12 juni	2
Ontstaan Woudwetering	3
De Hoogmadese school	8
Primeur Oudendijkse polder	13
Tweede Kamer verkiezingen	15
Uit het archief van Rietje Meijer	20
Piet de Kapper uit Hoogmade	22
Woubrugge Toen en nu	24

En last but not least: we hebben een nieuwe adverteerder, Massagepraktijk Van Leeuwen uit Woubrugge. Welkom!!

Veel leesplezier en tot spoedig!

Mooie groet, Ben Beukenholdt

De Algemene Ledenvergadering

Deze vergadering wordt gehouden op maandag 12 juni 2017 om 20.00 uur in Die Twee aan de Bateweg 78 in Woubrugge. Als de vergadering zelf vlot verloopt heeft Sander Wassing voldoende tijd om een lezing te houden over de Beeldenstorm, die ook Woubrugge en Hoogmade niet onberoerd heeft gelaten.

Als losse bijlage bij deze Jacobs ladder vindt u alle informatie over de Algemene Ledenvergadering. Wij rekenen op een grote opkomst.

Contributie 2017

Anders dan anders dit jaar. Geen op naam gestelde contributiebrief op uw deurmat, maar een algemene contributiebrief bij deze Jacobs ladder. Dat bespaart geld en een heleboel tijd van uw bestuursleden. In de brief wordt duidelijk uitgelegd welk bedrag u moet betalen. In de bestuursvergadering van 1 maart 2017 is besloten dat aan de leden die de Jacobs ladder per post ontvangen vanaf dit jaar voor de portokosten € 10,00 in rekening wordt gebracht om die kosten enigszins te dekken.

Een aantal leden heeft inmiddels de contributie al betaald. Hartelijk dank voor uw spontane actie en het spreekt vanzelf dat u niet nog eens in de buidel hoeft te tasten.

Excursie 2017

Het is de bedoeling dat we op 16 of 30 september 2017 weer een excursie organiseren. Hopelijk wordt het net zo'n mooie en interessante dag als in 2016. Hebt u suggesties voor de invulling van deze dag, dan horen wij dat graag, want het gaat erom dat u plezier beleeft aan dit uitje. In de Jacobs ladder nr. 3 komen we er uitgebreid op terug.

Lezing na ALV

Na onze jaarvergadering geeft Sander Wassing een lezing over de beeldenstorm en wat die voor onze dorpen betekende. Hieronder vertelt Sander er alvast iets over.

In 2016 was het 450 jaar geleden dat de Beeldenstorm begon en in 2017 wordt overal stilgestaan bij het 500ste geboortjaar van de Reformatie. Deze opeenvolgende herdenkingsjaren vormen een mooie gelegenheid op de Beeldenstorm en de vervolgingen daarna in te gaan. Ook daar waar men misschien niet meteen een verband verwacht met

lieten lokale edelen zich ook niet onbetuigd.

Jacob van Duivenvoorde, heer van onder andere Jacobswoude, bedreigde de abdis van de Abdij van Rijsburg. Zijn verwant Arent van Duivenvoorde deelde pistolen uit aan mannen die naar hagenpreken kwamen luisteren. De Beeldenstorm verspreidde zich vervolgens na 10 augustus razendsnel door het land, ook in Leiden en omgeving. Een krachtig antwoord van landsheer Filips II bleef niet uit: hij stuurde zijn belangrijkste generaal, de hertog van Alva, met een leger om orde op zaken te stellen. Eenmaal aangekomen in Brussel stelde Alva een speciale rechtbank samen om de beel-

Het ontstaan van de Woudwetering-Heimanswetering

door Pim Laarmans

Zonder Woudwetering was er waarschijnlijk nooit Woubrugge geweest. Het water heeft voor het ontstaan en de welvaart van Woubrugge gezorgd. In het kader van de Open Dag Waterrecreatie, die dit jaar op 17 juni wordt georganiseerd, zocht Pim Laarmans naar de geschiedenis van de Woudwetering. In de tekst heeft hij de jaartallen bij de geschiedenis genoemd, zodat de chronologische volgorde van de gebeurtenissen duidelijk wordt.

Geschiedenis van Rijnland

Het gebied van de Heerlijkheid Esselijkerwoude en Heer-Jacobswoude was eeuwenlang drassig en een hoogveengebied. Door overstromingen vanuit zee en de Oude Rijn is het gebied veelvuldig overstroomd geweest en zo tot moeras geworden. Hoogveen heeft het land daarna plaatselijk omhoog gebracht en er werden uitgestrekte wouden gevormd. Omstreeks het jaar 1000 werd vanuit de Oude Rijn noordwaarts het land voor akkerbouw en veeteelt geschikt gemaakt.

Door verzanding van de uitmonding van de Oude Rijn in Katwijk (mede als gevolg van een zware stormvloed in 1163) kon het rivierwater niet meer in de Noordzee uitstromen en zocht het een andere uitweg. Dit veroorzaakte overstromingen, met name in ons gebied Rijnland. Om het frequent overstroomd van het land vanuit de Oude Rijn te voorkomen, nam de graaf van Holland in 1165 actie. Ter plaatse van Zwammerdam liet hij een dam in de rivier aanbrengen waardoor het water ten oosten van Zwammerdam (rivieropwaarts) een uitweg moest vinden. Bovendien liet hij ter voorkoming van overstromingen vanuit het noorden van Rijnland in 1226 een dijk aanleggen vanaf de duinen, langs Warmond, Alkemade, Leimuiden en Aalsmeer, de zogenoemde Wendeldijk. Deze dijk had als doel bij zware storm het binnenstromen van zeewater vanuit de Zuiderzee, het IJ, de Spaarne (bij Haarlem), het Groote Meer (Haarlemmermeer), Leidsche Meer en Braassemmermeer in ons gebied te voorkomen. Echter, toen in 1330 de Hoge Rijndijk werd aangelegd, werd er geen onderhoud meer

aan de Wendeldijk verricht en kwam Rijnland bij storm en hoge vloed vanuit het noorden weer geregeld onder water te staan. Door inpoldering en het gebruik van windwatermolens (in 1535 de eerste windwatermolen in Esselijkerwoude) is het Rijnland gebied stukje bij beetje drooggelegd. De dam in Zwammerdam is in een overeenkomst tussen de graaf van Holland en de bisschop van Utrecht en door bemiddeling van de hertog van Brabant medio 1202 ontmanteld. Voorwaarde voor de ontmanteling is geweest dat er voor afwatering van het Rijnwater naar het noorden drie watergangen vanaf de Oude Rijn in noordelijke richting gegraven werden (de Heimanswetering, de Woudwetering en de Goog).

Ontstaan van de Heimanswetering/Woudwetering

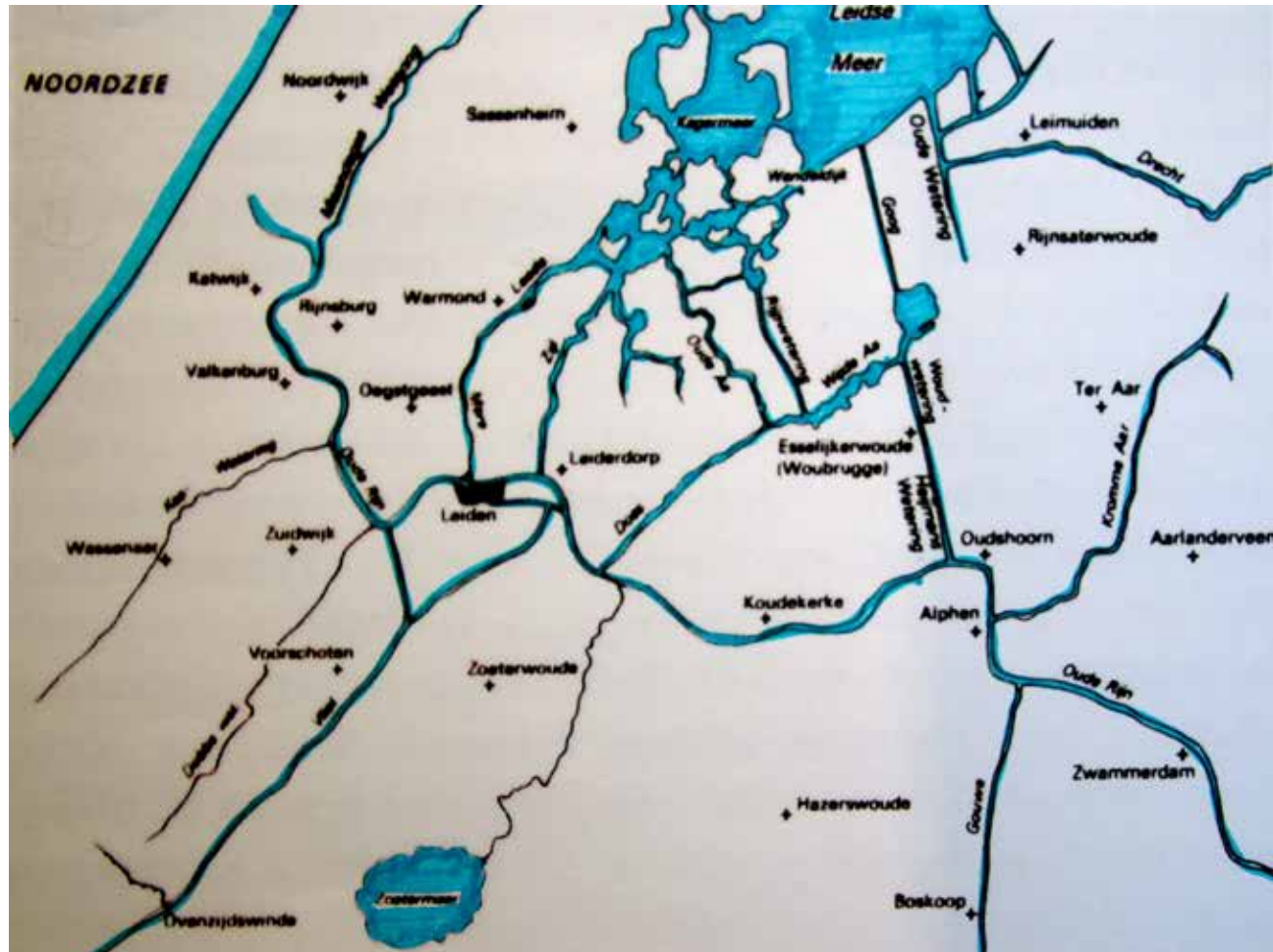
Een jaartal voor het ontstaan van de Woudwetering-Heimanswetering is niet exact te geven. 1062: Geertruida van Saxen, Gravin van Holland heeft volgens O.C. van Hemessen reeds in 1062 opdracht gegeven tot het graven van de wetering. In Oudshoorn werd aan de wetering de naam van Heijmans- of Hermans wetering gegeven. Zij vernoemde de wetering volgens O.C. van Hemessen namelijk naar haar vader Herman van Saxen. In het gebied van de Heerlijkheid Heer-Jacobswoude werd de wetering Woudswatering genoemd, naar de Heerlijkheid Heer-Jacobswoude en hierdoor indirect naar de heer Jacob van Woude. 1202: Een ander jaartal voor het ontstaan van de wetering is 1202 waarin de Graaf van Holland en de bisschop van Utrecht een overeenkomst sloten

1: Borghesi d'Anversa avendo sentita la Predica del Calvinista cominciarono ad abbruggiare, e rompere, e saccheggiare le Chiese in Anversa.

het onderwerp: bijvoorbeeld als het over zestiende-eeuws Hoogmade en Woubrugge gaat! In de zomer van 1566 stegen lang opgelopen spanningen in de Nederlanden naar een kookpunt. Aangespoord door opruiende preken van hagenpredikers barstte de bom uiteindelijk in augustus 1566. Ten minste één hagenprediker deed in de zomer van het 'Wonderjaar' het toenmalige Jacobswoude aan en preekte op verzoek van de dorpsbewoners in het open veld. Van Hemessen noemt Jan Arentsz Mandemaker ofwel diens rechterhand Pieter Gabriël. In de omgeving van Jacobswoude en Hoogmade

denstormers op te sporen en te bestraffen: de Raad van Beroerten. Alva's ijzeren vuist trof ook Jacobswoude: pastoor Nicolaas Symonsz werd opgepakt en gevangengezet in kasteel Vredenburg in Utrecht. Waarom werd hij door de Raad van Beroerten bestraft en hoe liep het met hem af? Wat was de achtergrond van de hagenpredikers die Van Hemessen noemt? Hielden de inwoners van Jacobswoude en Hoogmade zich afzijdig van alle onrust rondom de Beeldenstorm? Deze vraagstukken komen tijdens de lezing uitgebreid aan de orde!

Op deze tekening wordt de verzanding van de Oude Rijn bij Katwijk aangegeven en is duidelijk de ontstane rechte verbinding Heimanswetering-Woudwetering en de Goog tussen Oude Rijn en Leidse Meer te zien. Schets Leids archief. Ter verduidelijking zijn de huidige plaatsnamen op de oude kaart aangegeven.

die een eind moest maken aan de problemen over het rivierwater van de Oude Rijn dat de Rijnlandse oevers frequent overstroomde. In deze overeenkomst werd afgesproken dat vanuit de Oude Rijn drie afwateringen gegraven dienden te worden in noordelijke richting.

1300: Een derde jaartal, dat door de historicus Van der Plas wordt genoemd, is dat het graven van de Woudwetering-Heimanswetering pas in de periode na 1300 plaatsgevonden zou hebben.

Aangezien de bovenstaande perioden in de Middeleeuwen liggen (500-1500) zijn er helaas geen stukken te vinden over de uitvoering of de kosten van het graafwerk. De eerste landkaart van Holland werd pas in 1457 getekend.

In het vervolg van dit artikel gaan we voor het graven van de wetering uit van het jaar 1202.

Het in de middeleeuwen over een afstand van vele kilometers handmatig graven van een wetering, door een veenwildernis en praktisch onbewoond gebied, moet een niet eenvoudige opgave zijn geweest. Misschien heeft men deels een bestaande natuurlijke afwatering kunnen gebruiken, en deze verbreed en verdiept (Woudwetering). Voor de Heijmanswetering en de Goog is dit echter niet waarschijnlijk, aangezien zowel de Heimanswetering als de Goog op oude kaarten in een rechte lijn door het landschap loopt en deze twee weteringen bovendien de vele afwateringsloten niet haaks maar schuin doorsnijden. In de legenda bij de kaart spreekt men bij nummer 114 van "Woubrug". De kaart moet de situatie weergeven van voor 1505 aangezien in dat jaar de eerste brug over de Woudwetering is verwijderd.

<< Item opten voirs(eyde) dach (= 16 juli 1493) is contsenteert die van Woubregge dat die ander zijde van die voirs(eyde) brugge, te weten 700 morgen, mede gelden (= betalen) sullen an die voirs(eyde) brugge morgen morgens gelijc.

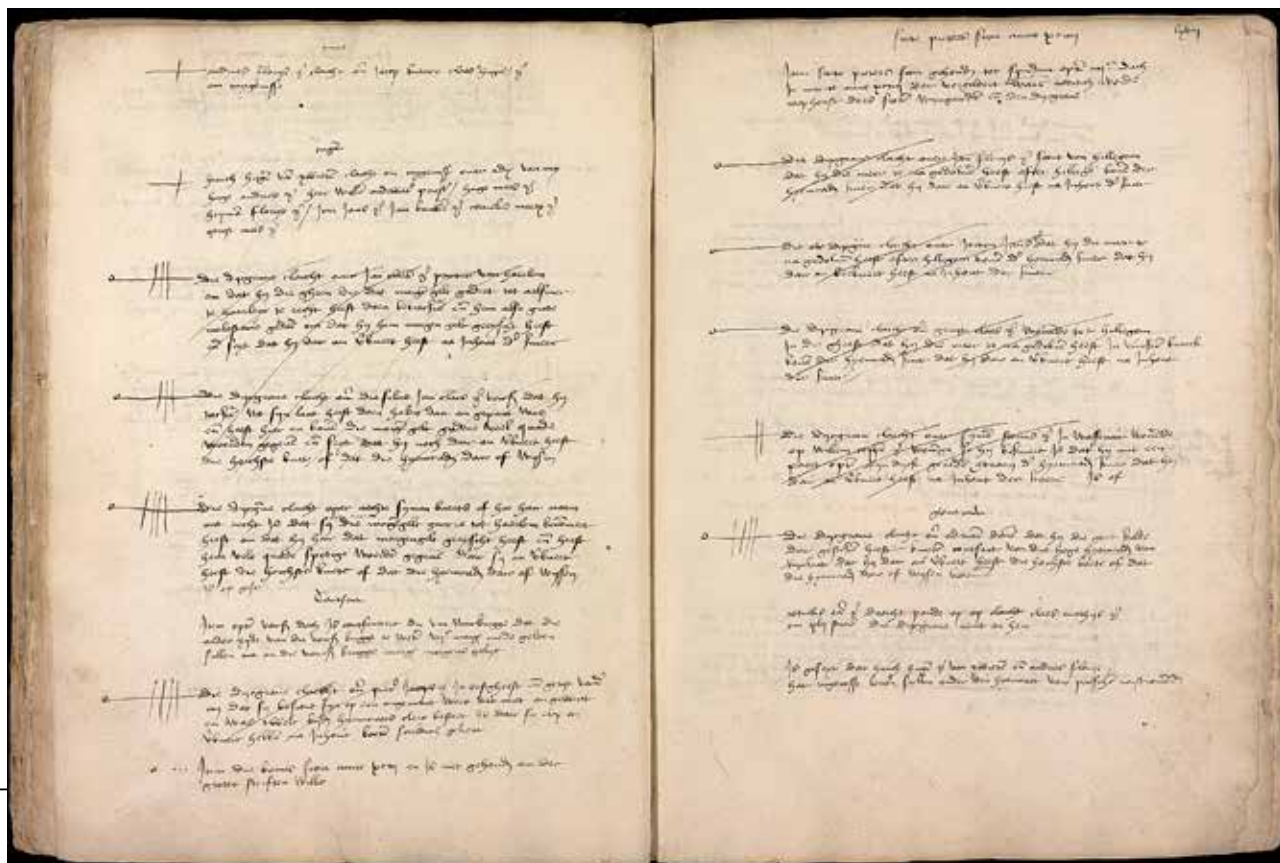
Bruggen over de Woudwetering

Over de Woudwetering, ter plaatse van Woubrugge, heeft niet altijd een brug gelegen. Het huidige Woubrugge bestond rond het jaar 1202 waarschijnlijk slechts uit een enkele boerderij met langs de Woudwetering enkele 'stallen' voor de visserij. De weg vanuit het huidige Woubrugge richting het westen (Ofwegen) of richting het oosten (het latere Jacobswoude) bestond uit een kronkelweggetje waar slechts voetgangers gebruik van maakten.

In een oorkonde uit 1252 wordt gesproken over een dorp genaamd Woutbroeke, wat 'woud in moerasig land' betekent.

Wanneer de eerste brug bij Woubrugge over de Woudwetering is gelegd is niet bekend. Dat er voor 1500 een brug heeft gelegen is een feit. Men moet hierbij denken aan een vaste, houten brug voor voetgangers. In het archief van het Hoogheemraadschap van Rijnland heb ik in de 'Index op de vergunningen tot 1857' onder het hoofdstuk 'Werken' gevonden: "onderhoud van de brug te Woubrugge 16 juli 1493". (zie de illustratie onderaan pagina 4). In dit archiefstuk wordt gesteld dat de grondbezitters aan de andere zijde van de brug (de zijde naar Jacobswoude) in de onderhoudskosten van de brug mee moeten betalen dit naar rato van hun grondbezit.

De uitdrukking 'morgen morgens gelijc' betekent: naar rato van hun grondbezit, uitgedrukt in aantallen morgen (een oppervlaktemaat van 0,85 ha). Ook van Hemessen sprak over een eerste brug over de Woudwetering bij Woubrugge. Volgens Van Hemessen zou deze brug op de plaats van het erf van P. Boot hebben gelegen. In 1505 is deze brug in opdracht van Jacoba van den Woude, ambachtsvrouw van de Heerlijkheid, afgebroken. Reden van de afbraak van de brug was de doorvaart van schepen over de Woudwetering te verbeteren.

W e r k e n.		
Onderhoud Rijpwetering.	G.R. keur 97.	1. V. 1424.
Bevissing der banwateringen.		V. 1450.
Brug in de Woudweg.		20.VII. 1473.
Schouw van de Rijpwetering en de dijk erlangs.		29.VI. 1474.
Onderhoud Rijpwetering.		3.VI. 1488.
Onderhoud van de brug te Woubrugge.		16.VII. 1493.
Heul in de Honscoperweg.		7.XII. 1535.
Voetpaden op wegen.		9. I. 1536.
Onderhoud wegen.		9.XI. 1538.
Onderhoud Doeskade.		13.IX. 1542.
Brug in Honscoperdijk.		23.XI. 1542.
Brug in de heerweg op de grens van Oudshoorn.		28.VIII. 1549.
Verbod van zeilen in de Rijpwetering.		17. I. 1551.
Herstel der wegen.		16. I. 1552.
Brug in de heerweg.		21.II. 1554.
Kwakels en bruggen in de Rijpweteringerdijk.		D. 18.IV. 1560.
Sluisje bij de Ofwegenerdijk.		D. 18.IV. 1560.
Vonders over de sloten in de paden langs de Woudwetering		7 - 22.VI.1560.

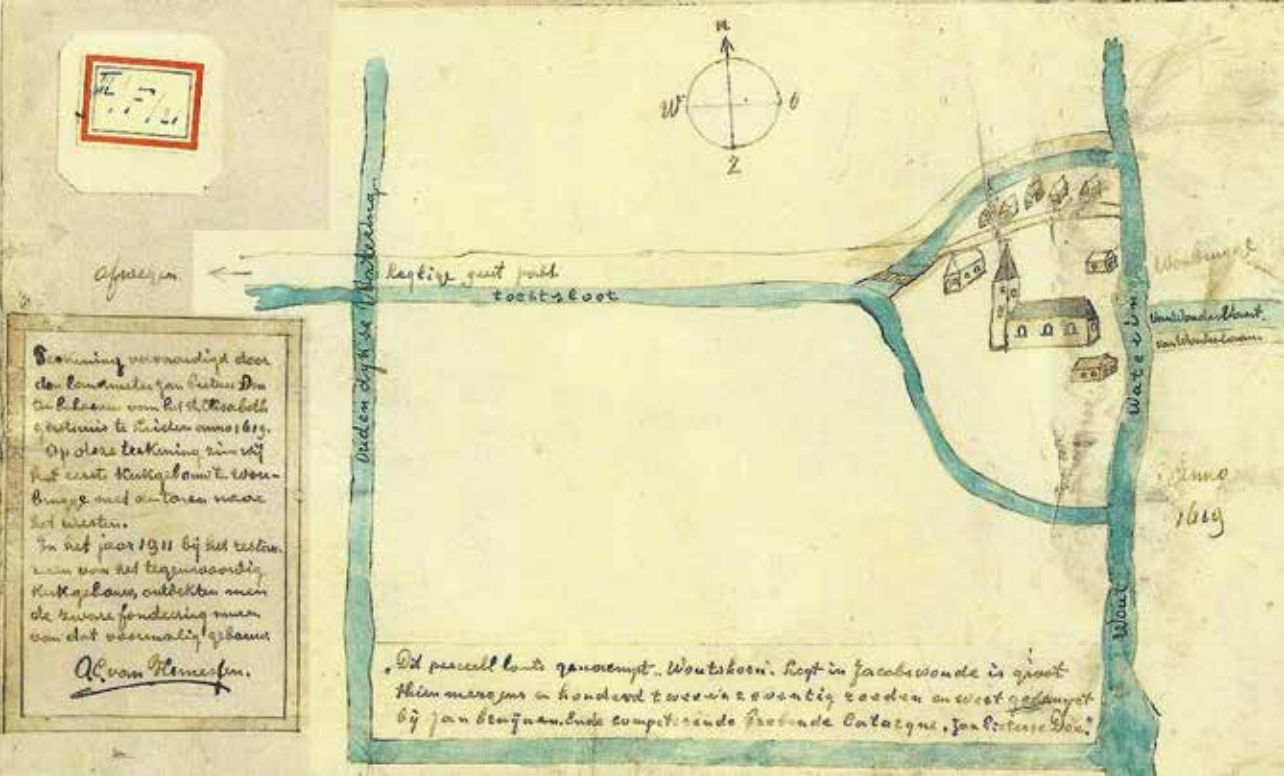
Archiefstuk van Hoogheemraadschap van Rijnland waaruit blijkt dat er in 1493 "onderhoud van de brug te Woubrugge" is verricht.

De oorspronkelijke naam van het buurtschap rond het huidige Woubrugge was Esselijkerwoude. Door de eerste brug over de Woudwetering Woud Bregge is de naam 'WouBregge' Woubrugge ontstaan.

Brug, pont, brug

Waarschijnlijk heeft reeds vanaf 1505 een pontveer de overvaart van personen over de Woudwetering voor zijn rekening genomen. Op een getekende kaart van 1850 (Nationaal archief kaart no. 8.31) wordt bij Woubrugge op de plaats van de huidige brug het woord 'Pontveer' aangegeven. De overzet kostte medio 1735 voor de bewoners 'Eén deuyt' en voor vreemdelingen 'twee deuyten' (1 deuyt was ongeveer 0.5 cent). In 1869 is ten noorden van de Hervormde kerk in Woubrugge een dubbele klapbrug geplaatst (in het verlengde van de huidige Kerkstraat). Op deze brug werd van 1869 tot 1930 tol geheven. Deze brug is in 1894, 1898 en 1920 deels vernieuwd en werd, aangezien de brugsterkte slechts 4 ton per as was, in 1953 uit gebruik genomen. De huidige brug is in 1953 iets ten zuiden van de

Hervormde kerk gelegd, omdat de verkeersbelasting in de Kerkstraat dusdanig was toegenomen, dat de fundering van de kerk inmiddels te veel werd belast. De hogere doorvaarthoogte van de nieuwe basculebrug, in combinatie met de lagere polders ten gevolge van vervening, maakte langere op- en afritten noodzakelijk. De nieuwe brug deelde Woubrugge helaas in twee delen. In 1953 is de brug uiteindelijk feestelijk in gebruik genomen. Brugwachters van het eerste uur waren: C. van 't Woud, C. Lieverse en A.W. Buntsma. In 1979 is de brug met een fietspad aan de noordzijde van de brug verbreed en in 1980 heeft een reconstructie van de westelijke oprit plaatsgevonden. In 2013 is de brug helemaal gerenoveerd.

Waarschijnlijk oudste afbeelding van Woubrugge (uit het archief van het Elizabethgasthuis, nu in het gemeentearchief van Leiden). Gemaakt door landmeter Jan Pieterse Dou en nagetekend door Van Hemessen: de situatie anno 1619, met de in 1586 gebouwde kerk.

Literatuur overzicht

- Jacobsladder 1990 nr. 4: 'Tollen in Woubrugge en Hoogmade opgeheven' door Hans van der Wereld.
- Jacobsladder 1992 nr. 1: 'Woubrugge dubbele klapbrug zou eerst draaibrug worden' door Hans van der Wereld.
- Jacobsladder 1993 nr .4: 'De verdere geschiedenis van de dubbele klapbrug over de Heimanswetering in Woubrugge' door Hans van der Wereld.
- Jacobsladder 2015 nr. 3 'Woudwetering of Heimanswetering' door J.N. Haasbroek.
- Boek 'Eene Wandeling door Woubrugge en Hoogmade', O.C. van Hemessen Sr. (1904).
- Boek 'Jacobswoude en Woubrugge' O.C. van Hemessen (1932).
- Rijnland, Hoogheemraadschap Esselijkerwoude onder de kop 'Werken' onderhoud van de brug te Woubrugge 16 juli 1493. (Index op de vergunningen tot 1857).
- Rijnland, nadere inhoudsopgave van de nummers 2859-9008 van het oud-archief van het Hoogheemraadschap van Rijnland.
- Onder Ambachtswerken 1535-1611 onder 4066 'Stukken betref-

- fende het leggen van een valbrug in het Woubrugsedorp, het opnemen van gelden daartoe en het heffen van bruggeld 1827-1828 en 1847'.
- Diverse oude kaarten van het Hoogheemraadschap van Rijnland.
- Boek Holland, regionaal-historisch tijdschrift 'Oorsprong en oudste ontwikkeling van het hoogheemraadschap van Rijnland'.
- Leids jaarboek 2016, Vereniging Oud Leiden. 'Waar stond de elfde-eeuwse kerk van Esselijkerwoude?'.
- Tijdschrift voor Waterstaats Geschiedenis, 23ste jaargang, no.2, december 2014. 'De Heimanswetering en het Utrechts-Hollandse vredesverdrag van 1202'.

De Hoogmadese School (1880 – 1972)

door Frits Rohling

Nu er in Hoogmade zoveel te doen is om de 'brede' school dook Frits Rohling in de geschiedenis van het onderwijs in het dorp. Eerst vertelt hij iets over de geschiedenis van het onderwijs in Nederland in het algemeen. Over het openbaar onderwijs meer in een volgend nummer.

Vanaf 750 na Chr. wordt er vooral vanuit en in kloosters onderwijs gegeven door kloosterorden. De mens begint zich te realiseren dat onderwijs en ontwikkeling hun kijk op het leven verbreden. De kloosterorden brengen richtlijnen en kaders aan om het onderwijs een basis te geven. Aanvankelijk een chaotische aanpak, in onderkomens waarvan de inrichting onhygiënisch en verwaarloosd was. Vanaf circa 1400 begint men met het opzetten van parochiescholen, dorpsscholen, stadsscholen en zogenoemde bijscholen, hoofdzakelijk van katholieke signatuur, onder toezicht van het kerkbestuur van een parochie.

Maarten Luther 1517

In 1517 vindt een ommekeer plaats ten aanzien van het katholicisme in Nederland. Maarten Luther verzet zich tegen de extravagante levensstijl van de priesters. Kerk en Staat zijn ten tijde van Luther nauw met elkaar verweven en de vorst Karel V is een overtuigd katholiek. Ondanks allerlei verordeningen kan hij echter niet voorkomen dat er een scheuring ontstaat en de katholieke kerk uiteenvalt in diverse stromingen; de politieke en religieuze verdeeldheid was een feit.

In 1581 kiest het volk voor Willem van Oranje. Het Plakaat van Verlathinge wordt door de gewesten Holland, Zeeland, Gelderland, Utrecht, Groningen, Friesland en Drenthe ondertekend, en Filips II wordt definitief afgezworen. Willem van Oranje pleit ervoor om de verantwoordelijkheid en het toezicht op het onderwijs onder te brengen in één gemeenschappelijk regeling. Zo'n regeling zal voor de katholieken niet voordelig uitvallen.

Grondwet van 1848

In de grondwet van 1848 is de vrijheid van godsdienst en daarmee religieuze keuzevrijheid stevig

vastgelegd. Op het terrein van het onderwijs ontstaat er tussen de staat en de kerk een competentiestrijd, die zou leiden tot een schoolstrijd waarin de katholieken en de orthodoxe protestanten elkaars bondgenoten zouden worden in het streven tegen de neutraliteit van de religie, die de liberale politici zoveel mogelijk uit het publieke domein wilden weren. (Uit: DKE/Digitaal Katholiek Erfgoedhuis, geschiedenis van het Nederlands Katholicisme)

In de loop der jaren wordt de vrijblijvendheid van het onderwijs aan regels gebonden en worden er eisen van vakbekwaamheid ingevoerd die in verschillende stadia meer eisen van de kennis van taal, rekenen en schrijven. In 1857 wordt, na heftige discussies, de Onderwijswet aangenomen, 47 tegen 13 stemmen.

Hoogmade

Een van de eerste personen waarmee het onderwijs in Hoogmade te maken kreeg was het Tweede Kamerlid Dr. Mr. A.A.J. Meijlink die tegen de nieuwe wet op het onderwijs had gestemd omdat hij zich als conservatief katholiek niet kon verenigen met de ongelijkheid ten aanzien van het bijzonder onderwijs. Als lid van de Staatscommissie inzake de herziening van de Wet op het Lager Onderwijs uit 1806 pleitte hij vooral voor het onderwijs in de kleine gemeenten, dat door schoolwet onuitvoerbaar zou worden.

Ook in Hoogmade was de onderwijzer van protestantse komaf. De overheid bepaalde dat zonder haar toestemming geen school mocht worden opgericht, dus was het onderwijs per definitie 'Openbaar onderwijs', hoewel het bijzonder onderwijs werd gedoogd. Maar de financiën moesten

door de gemeenschap zelf worden opgehoest. Nadat in 1900 de Wet op het Lager Onderwijs tot stand kwam, werd in 1921 uiteindelijk besloten dat de overheid ook het Bijzonder Onderwijs zou bekostigen.

Openbaar onderwijs

De openbare school in Hoogmade was gevestigd achter de Nederlands Hervormde Kerk met als schoolhoofd de heer D. Fritsma die in 1906 wordt benoemd als hoofdonderwijzer te Dubbeldam. Bezorgde vaders (ouders) laten aan B&W van Woubrugge weten dat zij deze wijziging met leedwezen hebben vernomen en verzoeken vervolgens om de heer H.D. Fritsma (zoon van?) uit Leiden te benoemen als zijn opvolger. Mede naar aanleiding hiervan stelt B&W op 9 juni 1906 voor om de heer H.D. Fritsma per 15 juli 1906 te benoemen als nieuw hoofd van de Openbare School te Hoogmade. Met zeven of algemene stemmen wordt de benoeming bevestigd.

(Leidsch Dagblad 12 mei en 9 juni 1906).

Katholiek onderwijs gewenst

Rond 1880 werd besloten dat er in Hoogmade een eigen katholieke school moest komen – te meer

daar er meer katholieke leerlingen op de openbare school zaten dan niet-katholieke... Het initiatief ging uit van het kerkbestuur, tegen de zin van de inwoners die zich zagen opgescheept met grote financiële offers om het bijzonder onderwijs in Hoogmade te bekostigen. Niettemin was er een aantal Hoogmadenaren die flink in de buidel tastten om de aankoop van een stuk grond en de bouw van een school te bekostigen.

Op 3 januari 1881 werd het nieuwe schoolgebouw ingezegend door pastoor Tieleman, de opvolger van initiatiefnemer pastoor B.J. van Aarsen. De eerste katholieke onderwijzer die voor de klas kwam te staan was H.J. Helmer die deze functie slechts korte tijd heeft kunnen uitoefenen. Hij overleed op jonge leeftijd (30 april 1882) en werd opgevolgd door Henricus Meijer. Op 28 december 1924 nam Meijer afscheid en kwam Theo Bosman voor hem in de plaats. Per 1 april 1943 werd hij opgevolgd door A.G. Prangers die als hoofd van de school werd benoemd.

Na de oorlog

Door de oorlogsomstandigheden van 1940 – '45 raakten het onderwijs en de school in verval. Op 28 mei 1945 startte men weer met het reguliere onderwijs in het gebouw dat in 1881 in gebruik was genomen en dat inmiddels werd getekend door de leeftijd. Hoogste tijd om een inventarisatie te maken van de gebouwelijke stand van zaken. Conclusie: het gebouw is eigenlijk rijp voor de sloop, en ook het oprichten van een kleuterschool in Hoogmade zou geen overbodige luxe zijn.

Op 13 oktober 1954 werd de eerste kleuterschool in Hoogmade een feit. Onder de naam Sint Agnes werd deze gevestigd in een leegstaand lokaal van de lagere school. Reeds in 1959 bleek deze plaats voor de kleuters in verregaande staat van ontbinding; vergelijkbaar met de onderkomens die voor 1400 door de kloosterorden werden gebruikt voor het onderwijs.

Als eerste hoofdleidster van deze kleuterschool werd op 1 oktober 1954 Anna Wilhelmina van Rijn

benoemd. Per 1 april 1960 is zij opgevolgd door Catharina Johanna Clemens. In oktober 1961 werd het stokje overgenomen door mevrouw M.M.W. Pieterse, vanaf 1 september 1962 geassisteerd door mevrouw S.L.M. Willemsen.

Pas in 1962 geeft het kerkbestuur aan het architectenbureau Bik te Leiderdorp opdracht om een bouwvergunningstekening te maken voor een noodkleuterschool, die in feite al was aangekocht door de firma A. v.d. Pouw Kraan vanwege de deplorabele toestand van de kleuterklas. Daarbij was helaas geen rekening gehouden met een aantal voorzieningen zoals het aanbrengen van een verwarming in de lokalen, en werd de riolering rechtstreeks op de Does aangelegd. Het noodgebouw zou door de firma Van der Pouw Kraan worden verhuurd aan het kerkbestuur. Tijdens het plaatsen van de noodfaciliteit zouden de onderwijzers om niet worden doorbetaald. Een misrekening van het bestuur, want vanuit de Rijksoverheid wordt er gesteld dat er vanaf augustus 1962 tot 1 januari 1963 geen kleuteronderwijs is gegeven en daarom ook geen vergoeding van rijkswege wordt verstrekt. Dit ondanks het feit dat een en ander staat vermeld in een rapport – derde kwartaal – van de Onderwijsinspectie, volgens een toezegging van het Ministerie van Onderwijs, in verband met de bouw van een nieuwe school. Een adering voor het bestuur dat de salarissen uit eigen zak moet betalen, en daarbij wordt het bestuur geconfronteerd met een achterstallige betaling aan het architectenbureau Bik te Leiderdorp voor de bouwvergunningstekening. Het noodgebouw wordt geplaatst aan de Kerkstraat 30, daar waar nu de woning van George Jansen staat.

Nieuwbouw noodzakelijk

In 1964 besluit het kerkbestuur dat er nieuwe scholen moeten worden gebouwd. Het noodgebouw zal dienst blijven doen totdat de nieuwbouw van de lagere en de kleuterschool in 1972 wordt opgeleverd. Helaas toont de noodlocatie in 1970 zoveel achterstallig onderhoud dat er wederom moet worden

ingegrepen om verder verval tegen te gaan. De firma Van der Pouw Kraan is bereid het onderhoud ter hand te nemen, als verhuurder van het pand, maar stelt daar tegenover dat de huur zal worden verhoogd. Per 1 januari 1971 wordt de huur verhoogd van fl 2.750 naar fl 3.500. Echter op 3 februari 1971 richt het bestuur van de school een brief aan de gemeente Woubrugge waarin het stelt dat niet het schoolbestuur maar de gemeente de huurder is van de noodlocatie. Dit resulteert in een huurovereenkomst tussen Van der Pouw Kraan en de gemeente Woubrugge per 24 juni 1971; vanaf 1 juli 1971 hoeft het bestuur van de school geen huur meer te betalen

Inmiddels is de Stichting R.K. Scholen Hoogmade op 14 augustus 1968 opgericht met het oogmerk de taak van het kerkbestuur van beide scholen over te nemen. De vrij unieke situatie rond de eigendommen van grond en van gebouwen – er waren drie eigenaren – was er de oorzaak van dat eerst op 1 augustus 1970 overdracht van bestuur kon plaatsvinden. (Zie jaarverslag 1970 – 1971). Het kerkbestuur van de parochie Onze Lieve Vrouw Geboorte meende zich hoofdzakelijk te moeten inzetten voor het regelen van de inkomsten en uitgaven van de kerk. Het besturen van een school begon steeds meer tijd te vergen en dus werd hiervoor een zelfstandig schoolbestuur gevormd waarin de pastoor wel een adviserende taak kreeg.

Aandacht voor onderwijs en huisvesting

Uit hetzelfde jaarverslag blijkt dat het bestuur direct de koe bij de horens vatte en zich niet alleen verdiept in de problematiek binnen het onderwijs, maar zeker ook de slechte staat van de gebouwen. Al snel komt men tot de conclusie dat Hoogmade een geïsoleerde omgeving is met een klein leerlingenaantal waardoor externe hulp moeizaam kan worden bereikt. Het is dan ook hoogst noodzakelijk dat zowel bestuurlijk als in het onderwijs professionele hulp wordt ingeroepen om de leemte op te vullen. Dit mondt uit in een taakstelling onder de bestuursleden waarin de heren H. Verbij en H.J. Verlinden zich bezighouden met de bouw van de nieuwe school, mevrouw Elstgeest met de con-

tacten tussen leerkrachten en de ouders, de heer J. Molenaar met het leerplan en lesrooster en alle activiteiten die daarmee samenhangen. Al met al zijn er drie geledingen die zich tot doel hebben gesteld om het belang in het onderwijs te bevorderen. De voortrekkers zijn dhr. J. van Ouwerkerk, hoofd van de school, dhr. N.J. van der Meer, voorzitter oudercomité en dhr. H.J. Verlinden, voorzitter schoolbestuur.

De onderwijssituatie werd onder meer besproken met de Inspectie voor het Onderwijs en wethouder Faber. Een belangrijk aandeel in deze gesprekken hadden de maatschappelijk werker in de gemeente Woubrugge, de heer Ahne en mejufrouw Ten Bensel van de Stichting Geestelijke Volksgezondheid te Leiden. Zij kwamen tot de conclusie dat ondanks het uitstekend onderwijs met prima leermiddelen, de kinderen in Hoogmade te weinig ontplooiingskansen hebben. Er zijn te weinig of geen sociale en culturele activiteiten, die toch onmisbaar zijn bij de opvoeding van het kind. Het schoolbestuur is dan ook van mening dat het organiseren van buitenschoolse activiteiten, in combinatie met extra inspanningen binnen de school, hoge prioriteit genieten.

Een en ander blijkt ook wel uit de punten die zijn opgesteld vanwege een gesprek met wethouder Faber op 18 november 1970. De historische schets van Hoogmade wordt omschreven als 'van landbouw naar lagere beroepen' en de machtsbepalende elementen zijn de ambachtsheren, pastoors en newcomers. Tot 1968 was de school een typische dorpsschool waar de pastoor het voor het zeggen had en de ouders weinig tot geen belangstelling toonden in de resultaten van het onderwijs. Door de feodale houding van de pastoor ontstond een verouderde bestuursstructuur en de afwezigheid van zieke leerkrachten veroorzaakte verloop van leerlingen naar Leiderdorp. De afwezigheid van enige affiniteit met het onderwijs bij de ouders torpedeerde iedere vorm van onderwijsvernieuwing en werkte sociale conflicten in de hand.

Urgentie

Op 14 april 1969 laat het schoolbestuur aan de gemeenteraad weten dat het Ministerie van Onderwijs de urgentieverklaringen voor de bouw van een tweeklassige kleuter- en zesklassige lagere school heeft afgegeven. De beide schetsontwerpen zijn ter goedkeuring verstuurd naar de betreffende inspecteurs en de raad kan op korte termijn deze plannen verwachten ter goedkeuring en ter financiering. De kosten voor het maken van het schetsontwerp zijn op dat moment fl. 5.000,-, maar voordat men begonnen zal zijn met de werkelijke bouw van de school zal dit bedrag gestegen zijn tot ongeveer fl. 15.000,-. Voor dit bedrag wordt de raad dan ook gevraagd een krediet vast te stellen. Volgens het gemeentebestuur - 6 mei 1969 - is het maken van een schetsontwerp deel van de totale bouwkosten van de school. In beginsel heeft de gemeente op 15 januari 1968 medewerking toegezegd voor de bouw van de nieuwe school. Het schoolbestuur dient zich echter conform Artikel 72 van de Lagere Onderwijswet 1920 te laten adviseren door de inspecteur van het lager onderwijs.

Helaas kan de bouw van de nieuwe school niet starten per 1 januari 1971. Het Ministerie van Onderwijs trekt de benodigde financiën terug en de school moet op zoek naar een andere geldschieter. Met de gemeente wordt een akkoord bereikt en wordt een bedrag verstrekt van f. 951.000,- (€ 431.545) om de nieuwbouw te realiseren.

In 1971 bestaat het schoolbestuur uit:

Dhr. H.J. Verlinden	Voorzitter
Dhr. J. Molenaar	Secretaris
Dhr. H. Verbij	Penningmeester
Dhr. H. Hoogenboom	Lid
Mevr. Elstgeest	Lid
Drs. H. Van Zoelen	2e secretaris
Pastoor L. Van Vugt	Geestelijk adviseur
Dhr. C. van Leeuwen	Administratie

Leerkrachten lagere school:

Dhr. J. Van Ouwerkerk	6e klas
Dhr. L.J. Scholten	5e klas
Mej. J. Wissink	4e klas

Mej. G. Hoekstra	3e klas
Mevr. M. Nieuwelink –Bos	2e klas
Mej. C. Wassenberg	1e klas
Mej. M.J.F. van Nijnanten	Ziekteverlof

Leerkrachten kleuterschool:

Mevr. R. Siersma-Aalders

Mevr. T. Van Tongeren-van Diest

Bestuur Oudervereniging:

Dhr. N.P. van der Meer Voorzitter

Dhr. H.M. Hocks Voorl. Secretaris

Mevr.? Hoogeveen Penningmeester

Mevr.? Elstgeest Lid

Mevr.? Van der Meer Lid

(Uit: Jaarverslag september 1971)

Monumenten aan de N207 worden gerenoveerd

In de tentoonstelling over de Vierambachtspolder was ruim aandacht voor de monumenten aan de N207, de zuil en het bankje. Beide hoognodig toe aan een flinke opknapbeurt, vond Jan Stigter. Door zijn speurwerk werd duidelijk wie nu eigenlijk de eigenaar van deze monumenten was: de provincie Zuid-Holland. Enkele artikelen in de regionale dagbladen hebben nog eens extra de aandacht gevestigd op dit onderwerp. Op 8 maart 2017 kwam het bericht dat de provincie 50%, met een maximum van € 3.000,00, van de kosten zal betalen en er bovendien een zitbankje zal plaatsen. De gemeente betaalt de resterende 50% en zal ervoor zorgen dat de opknapbeurt daadwerkelijk uitgevoerd wordt. Zodra de werkzaamheden aan de N207 zijn afgerond, zal daarmee gestart worden. En als de monumenten er weer spic-en-span bij staan, gaan wij er allemaal weer - of voor het eerst - een kijkje nemen.

Dank aan allen die zich ingespannen hebben om dit voor elkaar te krijgen. <<

Braderie op de Open Dag Waterrecreatie 2017

Op 17 juni 2017 is het weer zover: de niet meer uit Woubrugge weg te denken Open Dag Waterrecreatie. Hopelijk zijn de weergoden ons goed gezind en is de belangstelling voor dit jaarlijkse festijn groot. En natuurlijk staan wij weer met een kraam aan de Comriekade (vlak bij de oliebolenkraam van de bakker) met boeken en andere informatie. En bent u op zoek naar een authentieke foto van uw huis, van ons dorp of directe omgeving? Jan Stigter is er weer met zijn verzameling prentbriefkaarten. Wellicht zit er voor u iets bij, en kan Jan u er nog een sappig verhaal bij vertellen.

Het museum is ook de hele dag open en de moeite waard om er een kijkje te nemen. De museumwachters kunnen het nodige vertellen over de geschiedenis en het wel en wee van Woubrugge en Hoogmade. <<

De Oudendijkse polder kreeg de primeur

door René van Tienhoven

Er zijn weinig gemeentes waar de diepte van de polders zo varieert als bij ons. Soms is het hoogteverschil duidelijk zichtbaar (en voelbaar), zoals in Ofwegen. Op andere plekken wandel je er langs en heb je het niet eens in de gaten. De zacht glooiende contouren van de dijk tussen de lage Vrouwgeestpolder en de hoger gelegen Gnephoekse polder lossen bijna op in het landschap. Die hoogteverschillen tussen onze polders ontstonden, zoals trouwe lezers van de Jacobs ladder weten, door turfwinning. Het land vloog eeuwenlang onze schoorstenen uit. Maar net als nu in Groningen moest er een eind komen aan die ongeremde grondstoffenroof....en dus greep het Hoogheemraadschap van Rijnland in.

Uit de hand gelopen

Al vroeg in de zestiende eeuw deed het Hoogheemraadschap van Rijnland zijn eerste pogingen om de turfwinning aan banden te leggen. Maar gedreven door het gewin ging de vervening in stug tempo door. In eerste instantie was het voor boeren een leuke bijverdienste naast hun veestapel, maar gaandeweg verschoof het accent naar enkel turfwinning. Jaarlijks groeven ze steeds grotere gedeeltes van hun percelen af, waardoor de massale uitoefening van een op zich kleinschalig bedrijf tot steeds meer landverlies leidde. En tot gevaarlijke situaties. Want overal waar men turf baggerde, bleven waterplassen achter, die na verloop van tijd door instortende dijkjes aan elkaar groeiden. De aanvankelijk kleine plasjes werden gevaarlijke monsters die bij storm soms tot aan de grenzen van de Hollandse steden voor wateroverlast zorgden. Daar moest een eind aan komen.

Eerste vergunning

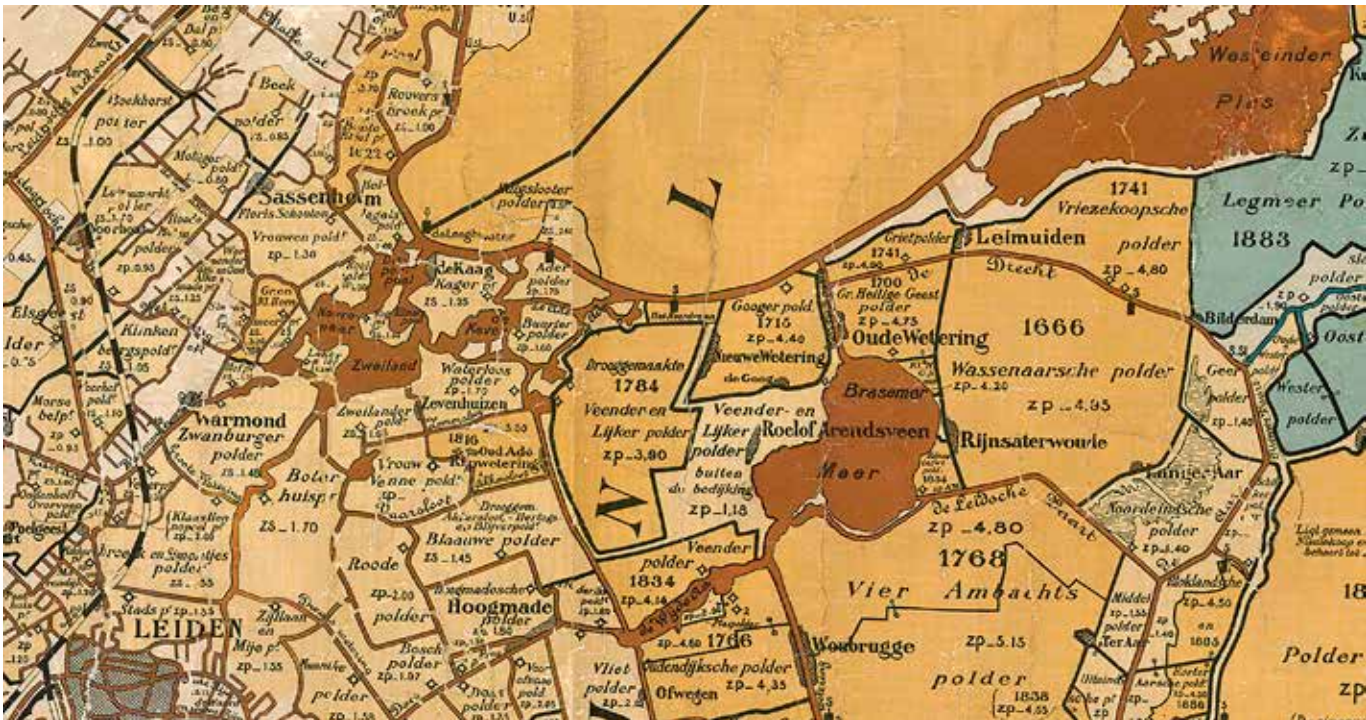
In 1680 besloot het Hoogheemraadschap van Rijnland daarom dat vergunningen tot vervening

niet meer aan individuele landbezitters werden verleend, maar alleen aan groepen die bij elkaar gelegen grond bezaten. Er werden een paar van dit soort vergunningen verleend, maar omdat ze alleen bepalingen bevatten over de vervening en niet over een daarop volgende droogmaking, hadden ze weinig effect.

Het duurde tot 1727 voor Rijnland voor het eerst een vergunning verstrekke, die voorzien was van een reglement waarin de organisatie, financiering en technische uitvoering van afgraving én drooglegging in één keer geregeld werden. Deze primeur kwam toe aan de Oudendijkse en Boepolder in Woubrugge. De gezamenlijke grondbezitters hadden een plan opgemaakt om hun polders te combineren, in 30 jaar te vervenen en te bedijken, en vervolgens droog te maken. Het plan kreeg de goedkeuring van de heer van Esselijckerwoude, en werd door de schout van het ambacht en de poldermeesters gepresenteerd aan de hoogheemraden van Rijnland, die de gevraagde vergunning prompt verleenden.

Niet altijd op tijd

Na 1727 zijn door Rijnland meerdere vergunningen verleend waarbij de aanvragers overeenkomstig in een reglement opgenomen bepalingen 30, 40 of zelfs 50 jaar de tijd kregen om één of meerdere polders uit te venen en daarna droog te maken. De termijn waarbinnen het werk klaar moest zijn werd echter vaak overschreden. Zo zijn de Oudendijkse en Boepolder zeven jaar te laat drooggemalen, maar het kon nog erger. De drooggemaakte polder aan de westzijde van Aarlanderveen was pas na 56 jaar gedeeltelijk en na 67 jaar geheel droog, hoewel de vergunning voor 30 jaar was verleend! Maar de gereguleerde verveningen leidden in elk geval veel sneller tot goed beheersbare veilige droogmakerijen dan de ongeordende kleinschalige turfwinning in de 16e en 17e eeuw.

>> Detail uit de polderkaart van W.H. Hoekwater uit 1905. Op deze kaart is goed te zien welke polders wel en niet uitgeveend zijn. Zelfs de jaren van drooglegging en de diepte (in 1905) staan per polder aangegeven. Wit zijn geestgronden en andere gebieden buiten de bepoldering. Lichtgeel is niet of nauwelijks uitgeveende polder, gelegen 1 tot 2 meter onder NAP. Donkergeel en blauw is na slagturven drooggemalen polders, gelegen 3 tot 5 meter onder NAP.

Kaart uit collectie Hoogheemraadschap van Rijnland, nr. B-1873

Het bewijs zie je op de kaart hiernaast uit 1769. Er is sindsdien niet echt veel meer veranderd aan de inrichting van de Oudendijkse polder. Alleen de aangrenzende Plaspolder is later nog drooggemalen.

Geraadpleegde bronnen:

- Leids Jaarboekje 2016, Vereniging Oud Leiden
- Canon van Rijnland, Hoogheemraadschap van Rijnland 2015

>> Deze kaart uit 1769 behoort bij het verzoek van vijf landeigenaren om de pas enkele jaren daarvoor drooggemalen Oudendijkse en Boepolders te verdelen in verschillende peilgebieden. Collectie Hoogheemraadschap van Rijnland, nr. A-2235

Tweede Kamerverkiezingen in Hoogmade en Woubrugge: toen en nu

door Frans Witteman

Nederland is een parlementaire democratie met vrije verkiezingen. Een groot goed waar veel mensen elders in de wereld met hoop en verlangen naar uitzien. Als belangrijk onderdeel van die democratie vonden op 15 maart 2017 de Tweede Kamerverkiezingen (TK) plaats. Het was de 28e TK-verkiezing sinds de invoering van het algemeen kiesrecht voor mannen in 1917, nu honderd jaar geleden. Vrouwen verwierven toen het passief stemrecht. Een vrouw kon wel gekozen worden, maar mocht zelf niet stemmen. Dat actieve stemrecht voor vrouwen werd in 1919 ingevoerd.

De TK-verkiezingen zijn achter de rug, ook de (zwevende) kiezers hebben gekozen. 81,9% van de bijna 13 miljoen kiesgerechtigden heeft een stem uitgebracht. De uitslag van de recente TK-verkiezingen is bekend evenals de winnaars en de verliezers. De kabinetsformatie is gestart. Hoe dat afloopt weten we nu nog niet. Wat we wel weten zijn de uitslagen in Hoogmade en Woubrugge, en die uitslagen volgen de landelijke trends. In dit artikel een terugblik op de uitslagen van de TK-verkiezingen in 1967, 1994 en 2017. We kijken naar de hoofdlijnen van de uitslag(en): landelijk, in Hoogmade en in Woubrugge. Verder is de beperking dat alleen de uitslagen worden gepresenteerd van de partijen die minimaal één zetel hebben behaald. Daarmee laten we de (vele) kleine partijen die meededen aan deze TK-verkiezingen buiten beschouwing.

Tweede Kamerverkiezingen 1967

De wederopbouw had zijn vruchten afgeworpen. Inwoners van Nederland hadden het op vele fronten al beter dan 10 à 15 jaar eerder. Lonen waren gestegen, de buitenlandvakanties kwamen in de plaats van reisjes in Nederland. De babyboomers waren in opleiding of al aan het werk. Na de nozems eerder, waren er Provo, de studentenprotesten en de hippies. Nederland was aan het veranderen. De 'oude garde' moest op een aantal plaatsen - gemeenten, universiteit, politieke partijen - plaats maken voor de 'jonge generatie'.

De verkiezing van een nieuwe samenstelling van de Tweede Kamer in 1967 was het gevolg van de val van het kabinet-Cals. In de Nacht van Schmelzer (KVP) van 13 op 14 oktober 1966 viel dat kabinet over een meningsverschil in de dekking van de rijksbegroting voor 1967. Het gat bedroeg 26 miljoen gulden!

In 1967 gold voor stemgerechtigden nog een opkomstplicht. Die plicht werd in 1970 afgeschaft. Die stemgerechtigden konden kiezen uit 23 politieke partijen. In 1965 was de leeftijdsgrens verlaagd, het actief kiesrecht ging van 24 naar 21 jaar. In 1971 werd de leeftijd verder verlaagd naar 18 jaar. De leeftijd waarop het passief kiesrecht werd verkregen ging in 1983 naar 21 jaar.

Partij	Landelijk %	Landelijk zetels	Hoogmade %	Woubrugge %
Katholieke Volkspartij - KVP	26,5	42	74,6	36,4
Partij van de Arbeid - PvdA	23,5	37	3,2	7,1
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie - VVD	10,7	17	3,2	7,3
Anti-Revolutionaire Partij - ARP	9,9	15	2,1	14,6
Christelijk-Historische Unie - CHU	8,1	12	4,6	18,6
Boerenpartij	4,7	7	5,3	4,9
Democraten 66 (D'66)	4,4	7	3,2	2,4
Communistische Partij Nederland - CPN	3,6	5	0,9	1,0
Pacifistisch-Socialistische Partij - PSP	2,8	4	1,3	2,5
Staatkundig Gereformeerde Partij - SGP	2,0	3	-	3,3
Gereformeerd Politiek Verbond - GPV	0,8	1	-	0,1
		150		

Uitslag 1967: landelijk

Op 15 februari 1967 ging Nederland naar de stembus. Landelijk waren de twee grootste partijen in 1967 de KVP en de PvdA. Beide partijen verloren zetels ten opzichte van 1963. De christelijke partijen - KVP, ARP, CHU, SGP en GVP - behaalden samen 73 van de 150 zetels. De 'protestpartij', de Boerenpartij met politiek leider boer Koekoek, behaalde 7 zetels. Democraten 66 deed voor de eerste keer mee met de TK-verkiezingen. Met Hans van Mierlo als politiek leider werden zeven zetels behaald. PSP en CPN, in 1990 opgegaan in Groen Links, behaalden vijf respectievelijk vier zetels. In april 1967 kwam het kabinet-De Jong tot stand. Er waren elf partijen vertegenwoordigd in de Tweede Kamer.

Partij	Landelijk %	Landelijk zetels	Hoog-made %	Woubrugge %
Partij van de Arbeid - PvdA	23,9	37	12,2	13,5
Christen-Democratisch Appèl (CDA)	22,2	34	35,7	29,5
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie - VVD	19,9	31	21,0	25,2
Democraten 66 (D'66)	15,4	24	17,6	17,3
Algemeen Ouderen Verbond	3,6	6	2,8	3,2
GroenLinks	3,4	5	3,2	2,7
Centrum Democraten (CD)	2,4	3	1,6	1,3
Reformatische Politieke Federatie(RPF)	1,7	3	0,2	2,3
Staatkundig Gereformeerde Partij - SGP	1,7	2	0,7	1,7
Gereformeerd Politiek Verbond - GPV	1,3	2	1,0	0,9
Socialistische Partij (SP)	1,3	2	1,5	0,5
Unie 55+	0,8	1	0,6	0,7
		150		

Uitslag 1967: Hoogmade

In Hoogmade was één stembureau, in 1967 gevestigd in het toenmalige Wit-Gele Kruisgebouw, nu Visserweg 2. Dit kruisgebouw was in 1964 in gebruik genomen. De grootste partij in was de KVP: driekwart van de in totaal 677 stemmers stemde hierop. Ruim 5% koos voor de Boerenpartij. D' 66 behaalde 3,2%. Op de CPN stemden zes personen.

Uitslag 1967: Woubrugge

In Woubrugge werden de stemmen uitgebracht in twee stembureaus: Woudsoord en Immanuel. Daar behaalde de KVP 36,4 % van de 1.737 stemmers. De tweede en derde partij waren de CHU resp. de

ARP. De VVD en de PvdA scoorden in Woubrugge hoger dan in Hoogmade. In Woubrugge gaven 85 kiezers hun stem aan boer Koekoek. De SGP behaalde 3,3% van de stemmen. In Woubrugge was de aanhang voor de partij van Hans van Mierlo met 2,4% van de stemmen iets lager dan in Hoogmade met 3,2%.

Tweede Kamerverkiezingen 1994

Uitslag1994: landelijk

Voorafgaande aan de Tweede Kamerverkiezingen in 1994 werden op 2 maart 1994 in de toenmalige 622 gemeenten verkiezingen gehouden voor de nieuwe samenstelling van gemeenteraden. Anno

2017 zijn er nog 388 gemeenten. De Tweede Kamerverkiezingen in 1994 werden gehouden op 3 mei 1994. Het 3e kabinet-Lubbers had de wettelijke parlementaire periode voor een kabinet volledig volbracht. En daarom waren nieuwe verkiezingen noodzakelijk. Er namen 26 politieke partijen deel aan de Tweede Kamerverkiezingen. De opkomst was bijna 79%. (zie tabel boven)

Er was verlies voor het CDA (min twintig zetels) en de PvdA (min twaalf zetels). Desondanks werd de PvdA de grootste partij. D'66 won twaalf zetels en werd de vierde partij in grootte. De SP deed voor het eerst mee en verwierf twee zetels. In augustus 1994 werd het eerste kabinet-Kok gevormd. PvdA,

VVD en D'66 maakten samen het eerste paarse kabinet. Voor het eerst kwam er een kabinet zonder de deelname van een confessionele partij.

Uitslag 1994: Hoogmade

In Hoogmade was in 1994 het stemlokaal gevestigd in De Stal aan de Kerkstraat 51b. Bijna 84% van de kiesgerechtigden ging stemmen. Het CDA werd in Hoogmade de grootste partij, gevolgd door de VVD (21%) en D'66 (17,6%). De PvdA behaalde ruim 12% van de stemmen. Groen Links scoorde in Hoogmade 3,2% van de stemmen, en15 stemmers gaven hun steun aan nieuwkomer de SP. De 'seniorenpartijen' AOV en Unie 55+ behaalden 2,8% respectievelijk 0,6% van de stemmen.

Uitslag 1994: Woubrugge

In Woubrugge brachten in totaal 2.154 kiezers in de twee stembureaus Woudsoord (Weteringpad 3) en Immanuel (Kerkstraat 1) hun stem uit. Dat was een opkomst van 86,5%. Het CDA werd de grootste partij en ook hier gevolgd door de VVD (25,2%) en D'66 (17,3%). In Woubrugge stemden 291 kiesgerechtigden (13,5%) op de PvdA. De SP kreeg steun van tien kiezers. De 'seniorenpartijen' AOV en Unie 55+ kregen 3,2% respectievelijk 0,7% van de stemmen.

15 maart 2017: Tweede Kamerverkiezing 2017

Partij	Landelijk %	Landelijk zetels	Hoog-made %	Woubrugge %
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie - VVD	21,2	33	29,1	29,4
Partij van de Arbeid - PvdA	5,7	9	4,1	4.4
Partij voor de Vrijheid - PVV	13,0	20	14,8	11.0
Socialistische Partij (SP)	9,1	14	6,4	6.0
Christen-Democratisch Appèl (CDA)	12,4	19	17,5	16,4
Democraten 66 (D'66)	12,2	19	11,6	11,4
ChristenUnie	3,4	5	1,2	3,5
GroenLinks	9,1	14	4,4	7,2
Staatkundig Gereformeerde Partij - SGP	2,1	3	0,2	1,2
Partij voor de Dieren	3,2	5	2,2	3,6
50PLUS	3,1	4	5,1	3.0
DENK	2,0	3	-	-
Forum voor Democratie	1,8	2	2,1	2.0
		150		

Uitslag 2017: landelijk

De Tweede Kamerverkiezingen op 15 maart jl. waren nodig omdat het VVD-PvdA-kabinet Rutte – Asscher de normale termijn voor een kabinet had volbracht. Er viel genoeg te kiezen: in totaal deden 28 politieke partijen met 1.116 unieke kandidaten mee aan de verkiezingen. Daarvan behaalden dertien partijen twee of meer zetels. Ruim 10,5 miljoen mensen brachten een stem uit. De opkomst was daarmee 81,9 %.

De landelijke uitslag was als volgt: de VVD verloor acht zetels maar bleef de grootste partij met 33 zetels. Grote verliezer was de PvdA: een historische duikeling van 38 naar negen zetels. De PVV behaalde een winst van vier zetels en kwam als tweede partij uit de bus met twintig zetels. D'66 groeide met zeven zetels naar in totaal negentien zetels. Ook het CDA behaalde negentien zetels, een groei van zes zetels. GroenLinks kwam uit op veertien zetels, een winst van tien zetels. De Partij van de Dieren groeide van twee naar vijf zetels. 50Plus kwam uit op vier zetels. Er kwamen twee nieuwe partijen in de Tweede Kamer: DENK met drie zetels en Forum voor Democratie met twee zetels.

Uitslag 2017: Kaag en Braassem

In de hele gemeente Kaag en Braassem waren er

20.408 stemgerechtigden: 86,9% kwam daadwerkelijk stemmen. De vier grootste partijen bij deze verkiezing in de gemeente zijn geworden: 1. VVD (31,8%), 2. CDA (15,4%), 3. PVV (13,2%) en 4. D'66 (12,3%). GroenLinks behaalde 6,2%. De PvdA verloor: van 15,7% in 2012 naar 4% in 2017.

Uitslag 2017: Hoogmade

In Hoogmade was op 15 maart jl. het stemlokaal gevestigd in Drieluik aan de Kerkstraat 51c. Het aantal stemgerechtigden in Hoogmade bedroeg 1.354 inwoners. Er werden 1.206 geldige stemmen uitgebracht. De opkomst bedroeg 89,3%, ruim boven de landelijke opkomst (81,9%) en de gemeentelijke opkomst. En ook hoger dan de opkomst in Woubrugge. In Hoogmade maakten ruim 140 personen (10,7%) geen gebruik van hun stemrecht.

De VVD werd in Hoogmade de grootste partij met 29,1% van de uitgebrachte stemmen. Het CDA behaalde 17,5% van de stemmen. De PVV kwam uit op 14,8%. D'66 scoorde 11,6%. De SP werd de vijfde partij met 6,4%. Ook in Hoogmade was er verlies voor de PvdA: 4,1%. 26 kiezers stemden op 50PLUS. Forum voor Democratie behaalde 2,1%. Nagenoeg alle landelijke trends deden zich ook in Hoogmade voor. Er was één uitzondering: DENK behaalde in Hoogmade geen enkele stem.

Met dank aan de medewerker(s) van de afdeling Burgerzaken van de gemeente Kaag en Braassem voor het beschikbaar stellen van uitslaggegevens naar stembureau.

KANDIDATENLISTEN voor de verkiezing van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal op woensdag 15 maart 2017 in kieskring 15 (Leiden)

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55	56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66	67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77	78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88	89	90	91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verdeeld in 100 kolommen, elk met een nummer. De namen van de kandidaten zijn in kleine letters vermeld onder elk nummer.

De afbeelding toont een lange lijst met kandidaten voor de Tweede Kamer. De lijst is verde

Uitslag 2017: Woubrugge

In Woubrugge werd gestemd in de stembureaus Immanuel en Die Twee (Bateweg 78). In Woubrugge waren er 2.746 kiesgerechtigden. In totaal werden 2.355 geldige stemmen uitgebracht, een opkomst van 85,8%. Stembureau Immanuel scoorde een opkomst van 95,3%. Ook in Woubrugge werd de VVD de grootste partij (29,4%), gevolgd door het CDA (16,4%), D'66 (11,4%) en de PVV (11%). GroenLinks behaalde 7,2%, de SP 6% en de PvdA 4,4%. 85 personen kozen voor 50PLUS (3,6%). Forum voor Democratie verwierf 2% van de stemmen. Ook in Woubrugge behaalde DENK geen enkele stem. <<

Miljoenen krantenpagina's doorzoekbaar door Delpher

Iemand die geïnteresseerd is in het verleden, de geschiedenis of familiehistorie is vaak op zoek naar aanvullende informatie. Zeker bij stamboomonderzoek en familiegeschiedenis kan zulke informatie net dat beetje extra sjeu geven aan een eventuele dorre opsomming van geboorte-, huwelijks- en overlijdensdata.

Daarbij kan het zoekprogramma Delpher goede diensten bewijzen. Het programma is laagdrempelig, gratis en kan u verder helpen met het zoeken naar familiegegevens.

Delpher is een project van de Koninklijke Bibliotheek in samenwerking met universiteiten, archieven en bibliotheken, dat gratis gebruikt kan worden. Delpher bevat inmiddels ongeveer 11 miljoen krantenpagina's uit Nederland, Nederlands-Indië, de Antillen, Amerika en Suriname van 1618 tot 1995. Dit is zo'n 15 procent van alle kranten die ooit in Nederland zijn gepubliceerd. U vindt er onder meer het NRC Handelsblad (1970-1995), het Algemeen Handelsblad (1875-1909) en ruim zeventig regionale titels, onder andere uit Twente, Brabant, Limburg

en Groningen. Naast kranten zijn er ook boeken en tijdschriften gedigitaliseerd.

Zoek op: www.Delpher.nl

Stemrecht of toch stemplicht

door Anneke Zwarst

Als lid van het stembureau in Woudsoord bij verkiezingen lang geleden, maakte ik het volgende mee. Een van de oudste inwoners (of wellicht zelfs de oudste – ik denk rond de 100) van Woudsoord kwam haar stem uitbrengen. Zij was nog redelijk kwiek ter been met behulp van een stok, en in elk geval nog heel kwiek in haar hersenpan. Hoewel de stemplicht was afgeschaft, vond zij het toch haar plicht om te gaan stemmen. Ze vond dat dit ook gold voor haar medebewoners die, hetzij minder mobiel, hetzij minder gemotiveerd, eigenlijk niet wilden stemmen, ook al was het stembureau in hun eigen huis. Onze krasse bejaarde kondigde aan een aantal mensen te zullen ophalen, zodat ze in elk geval zouden stemmen. Zo kwam zij een keer of zes met een, in de meeste gevallen heel veel jongere, bewoner aanlopen of aanrollen en commandeerde bijna, maar wel vriendelijk, dat er nu gestemd moest worden, want dat dit in feite je plicht was. Wij hebben ons uitermate vermaakt en nadat de laatste geweest was, hebben we de dame hartelijk bedankt voor haar enthousiasme.

Rietje Meijer dook weer
in haar archief...

Agrarische School: Mirjam v. Efferen, Jaqueline v. Harten. Mavo: Annemiek Bochove, Esmé Hendriks, Jurjen v. Zuuren. Havo: Lonneke Beukenholdt, Carlo v. Delft, Rutger Kroon, Jorien Levert, Erik v.d. Meer, Paul Voets. Atheneum: Désiré Angenent, Rosaline Biesbroek, Lydia van Goozen, Martijn de Lange. Gymnasium: Marike de Jong (B), Iris Meijer (A), Mathieu Ouwerkerk (B). Burgemeester D. Brouwer de Koning, Secretaris T. Meester.

Eindexamenkandidaten 1987 optimistisch toekomst tegemoet

Waar normaal de raadsleden van Woubrugge/Hoogmade beraadslagen over het wel en wee van de inwoners, had donderdag 4 juni 1987 een aantal eindexamenkandidaten plaatsgenomen aan de raadstafel in het gemeentehuis. Dit om met de burgemeester van gedachten te wisselen over de afgelopen spannende periode en de toekomstverwachtingen.

Inmiddels een jaarlijkse traditie en ook ditmaal een leuke groep jonge mensen die met opleidingen, variërend van agrarische school, mavo, havo,

atheneum tot gymnasium, een informeel gesprek hadden over de eindexamens, vervolgoopleidingen, banen, vakantieplannen en hun toekomstvisie. Burgemeester D. Brouwer de Koning heette hen allen hartelijk welkom en bood zijn gelukwensen aan met het behalen van het diploma. Uit de gesprekken bleek dat de meeste kandidaten niet al te veel problemen met de examens hebben gehad. Wel moest een uitzondering worden gemaakt voor de Nederlandse samenvattingen en teksten, scheikunde, Latijn en wiskunde. De tijdsduur was te kort voor de lange opgaven en sommige vakken

werden erg moeilijk gevonden. Over de plannen van 'Onderwijs' om het vak wiskunde verplicht voor iedereen te stellen, was men het er hoegenaamd unaniem over eens, dat zo'n eis niet redelijk zou zijn: 'Men gaat voorbij aan de aanleg die mensen hebben. Wiskunde is een vak waarvoor je inzicht moet hebben. Lang niet iedereen bezit dat.'

Positief

De eindexamenkandidaten die gehoor hadden gegeven aan de oproep in het Witte Weekblad om naar het gemeentehuis te komen, zagen de toekomst rooskleurig tegemoet. Twee van hen gaan werken. De jonge mavo-mensen die hun richting nog niet weten, parkeren zich zo lang met een overstapje naar de havo en sommige havo-ers doen hetzelfde met het atheneum. Verder heeft men zich verzekerd van een Rio- en meao-vervolgopleiding en de middelbare agrarische school. Anderen gaan naar de kunstacademie, de havo-Be, TH werktuigbouw en chemie of volgen de richting gezondheidswetenschappen, rechten, logopedie of medicijnen.

Er wordt gedacht aan carrière in de luchtmacht, journalistiek of toerisme. Mocht de eerste keuze niet verwezenlijkt kunnen worden, dan hadden deze jonge mensen nu al plannen in het achterhoofd om iets anders te proberen. Bij de pakken neerzitten werd omschreven als 'onnozel'! 'De vervolgstudie verruimt in ieder geval de mogelijkheden en het zal van je inzet en drive afhangen of je er wat van gaat maken'. De toekomst wordt positief ingezien: 'We komen wel aan een baan!'

Vakantie

Voor hun vakantie waaiëren de eindexamenkandidaten uit over heel Europa. Frankrijk, Italië, Portugal, Spanje, Zwitserland, ja zelfs Rusland werd als land van bestemming genoemd. Anderen blijven 'in en om de boerderij', of gaan er in Nederland op uit voor een boot- of fietsvakantie; ook wordt de zomervakantie overgeslagen voor de wintersport. Om dit alles te bekostigen had bijna iedereen al een vakantiebaantje. Ze gaan opgewekt aan de afwas in restaurants, ze serveren, verkopen ijs, helpen in het verpleeghuis, werken op tuinderij en

boerderij, in fabrieken, warenhuizen, supermarkten en zwembaden. Kortom, ze pakken alles aan. Burgemeester Brouwer de Koning wenste iedereen een fijne vakantie toe en veel succes met de vervolgoopleiding. <<

Herinnering

Naar aanleiding van het artikel over Jeugdige slachtoffers van het water in Hoogmade in de Jacobs ladder (2016, nr. 2 en nr. 4) deelde ons lid Gerrit Zwetsloot de volgende herinnering met de redactie:

"In de zomer van 1942 was ik 11 jaar. Ik woonde op de boerderij van mijn ouders aan de Van Klaverweijdegeweg 21 naast de familie Van der Geest. Na het middageten stak ik met buurjongen Wim van der Geest met een roeiboot de Voorwetering over naar de Grote Piestpolder. Daar maakten wij de koebocht schoon. Toen we klaar waren roeiden we terug. En plots zag ik twee klompjes drijven. Ze waren van de 2,5-jarige Janusje van der Geest. Zijn lichaam lag omgekeerd in het water, tegen de spijlen van een filterbak met grind bij de doorlaat van boezemwater van de Voorwetering naar het boenhok van de boerderij. Het hekje van de boerderij was open gegaan of gelaten. En de kleine Janus was ons achterna gelopen en verdronken. Een juist passerende arts, toen ondergedoken bij de familie Van der Salm aan de Jufferswetering, nu Groenwegh, reanimeerde zonder resultaat. Nu 75 jaar later krijg ik dat beeld van die klompjes nog steeds op mijn netvlies als ik aan de verdrinking van mijn buurjongetje Janusje terugdenk." <<

‘Piet de kapper’ van Hoogmade

In het vorige nummer van ons blad kondigden we aan dat we een nieuwe serie wilden beginnen, over verdwenen winkeltjes in Hoogmade en Woubrugge. Met veel plezier presenteren we hieronder deel 1 over de kapsalon annex sigarenzaak van P.J.L. Witteman, Kerkstraat 17, Hoogmade.

Piet Witteman in zijn kapperszaak

Ria Kershof-Witteman, oudste dochter van Piet en Cor Witteman-Lieverse vertelt met liefde over haar jeugd achter (en in) de winkel van haar ouders. "Mijn vader, Piet Witteman, komt oorspronkelijk uit Oud-Ade. Hij werkte in Hoogmade als boerendag-gelder bij Zwetsloot aan de Van Klaverweijdeweg en volgde een avond-kappersopleiding in Leiden. Na eerst vijf jaar bij een kapper aan de Mare in Leiden te hebben gewerkt ging hij Koos Jansen, die eerder in ons huis woonde, met knippen en scheren helpen. In mei 1943 heeft hij daar zijn eigen zaak

geopend, 'Een herenkappersbedrijf tevens klein-handel in tabaksartikelen' staat er in de officiële documenten van de Kamer van Koophandel. Hij trouwde dat jaar ook met mijn moeder, Cor Lie-verse, die op een boerderij in Hoogmade geboren en getogen was. Eerst huurde hij het pand, maar in 1954 kon hij het kopen."

Het was hard werken, vertelt Ria: "In het begin ging hij ook nog op de fiets bij boeren thuis knippen en scheren, die hadden immers geen tijd om naar de winkel te komen. Hij nam dan altijd in zijn fietstas scheermesjes, sigaren en sigaretten mee. Met hard

... en in de sigarenwinkel.

werken, van 's morgens 7 tot 's avonds 9, verdiende hij zo'n 13 gulden in de week (scheren kostte 10 cent). Hij verkocht dan ook van alles en nog wat en zag overal handel in: nagelknippertjes, plakband, brochures, panty's, noem maar op. Vooral op zaterdag was het heel druk: veel mannen lieten zich die dag scheren zodat ze zondag mooi naar de kerk konden.

Mijn moeder, zorgde behalve voor haar vier kin-deren (geboren in '45, '47, '49 en '54) ook voor de winkel met sigaren en sigaretten, en moest regel-matig naar voren.

Er was wel concurrentie, want twee deuren ver-der zat Henk Bank die naast zijn fietsenhandel ook sigaren en sigaretten verkocht, Maar ieder had zijn eigen klanten en er was een goed contact. Het achterste deel van ons huis was verhuurd aan het Wit-Gele Kruis, als babyconsultatiebureau. Mijn moeder moest ervoor zorgen dat het daar warm was als er spreekuur was. Een heel gedoe met kachel schoonmaken, vullen enzovoorts. In '97 zijn mijn ouders naar de Thuisweide in Wou-brugge verhuisd, en later naar Woudsoord. Beiden zijn in 2005, kort na elkaar, overleden".<<

Kerkstraat 17 Hoogmade, met links de kapsalon en rechts de sigarenwinkel.

Jos van der Wereld nam als laatste klant afscheid van Cor Witte-man-Lieverse op haar laatste werkdag, 30 december 1988.

Woubrugge toen en nu

Ingeklemd tussen de nieuwbouw langs de Bateweg staat een huis dat vroeger de naam 'Vaders wens' droeg. Midden jaren zestig werd het gebouwd voor Maarten Angenent. Die wilde graag trouwen, zijn vader wilde hem wel helpen en kocht van Gerard Boon het daar staande stalletje met grond - vandaar de naam van het huis.

Later werd er een schuur achter het huis gebouwd, waar Maarten varkens hield.

We weten niet wanneer de oude foto gemaakt is.

Hugo Tander wilde een foto maken van de huidige situatie vanaf hetzelfde punt als die oude foto. Dat lukte niet: door bebouwing en begroeiing is Vaders Wens dan niet meer te zien.

Oude foto: archief Bep van der Laan

